

H.-R. PATAPIEVICI

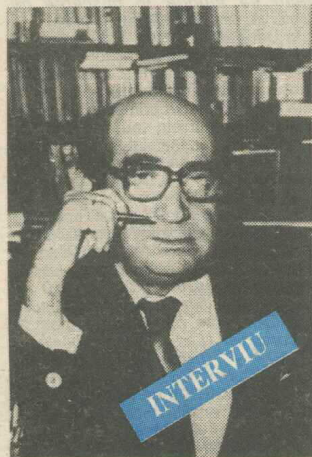
Armata pag. 3-4
și ideea de armată

ANDREI CORNEA pag. 11
Oameni onorabili

DAN C. MIHĂILESCU
Despre cartea lui
Stelian Tănase
„Anatomia
mistificării“ pag. 15

Z. ORNEA

Polemici pag. 13-14
și revizuirii

INTERVIU

Nr. 17 (427), 28 aprilie - 4 mai 1998

Religia

în

pag. 8-9

Universitate

În EPOCA DE AUR Ceausescu
interzicea Ortodoxia în

Universitati !

Cine vrea sa o interzica ASTAZI
aflati dupa sedinta Senatului
Universitatii Bucuresti !

1948 - DUMNEZEU
a fost alungat din UNIVERSITATE
1998 - Istoria se repetă ?

In EPOCA DE AUR Ceausescu
interzicea Ortodoxia în
Universitati !

După marea sărbătoare religioasă a Paștelui, prima sărbătoare laică ce urmează este, la 9 mai, „ziua Europei“.

Sărbătorirea lui 1 mai intră, ca și 7 noiembrie ori 23 august, în setul pe care memoria românească se străduie să îl împingă în uitare.

Ne amintim acum doar de Europa – vestică – asupra căreia presa de propagandă de pînă în decembrie 1989 (dar, „o anumită parte a ei“, și după) a vărsat tone de calomnii. Parte din veninurile antieuro-pene sînt expuse și azi în vitrinele Adevărului – chiar din titluri. Sfirșitul santajului monitorizării, Amnesty International moare de grija figuranului de Belmondo și a homosexualilor din România, strigă redactorul șef adjunct al Adevărului, Adrian Ūrsu, tocmai de la Strasbourg.

În fapt, pentru modul cum și-a compus „correspondența specială“, nu era nevoie să se deplaseze din fostul sediu al ziarului Știința. Iată o mostră: „Vin raportorii! Ani la rînd anunțul acesta a dat fiori multor români, care vedeau în el un soi de amenințare surdă, de atingere umilitoare adusă demnității naționale“.

Erau de fapt anii cînd drepturile omului fuseseră călcate în picioare de mineri, sediile partidelor de opoziție și ale publicațiilor independente devastate, cînd poliția bătea la vedere etc.

Dar, dacă te simți umilit de raportorii Consiliului Europei, de ce mai vrei să intri în acest club, ce preținde anumite reguli de comportare?

Românii sînt indezirabili pentru că tulbură liniștea austrieților este un alt titlu „bine întors din condei“ de un alt redactor-șef adjunct al ziarului, Bogdan Chirieac, după ce îl interoghează cu severitate pe ambasadorul Austriei la București, Karl Vetter von der Lilie. Oricine își poate da seama că nici un ambasador nu ar fi făcut o astfel de afirmație.

Dar Bogdan Chirieac are deja o experiență în a traversea un complex de inferioritate românesc într-o agresivitate neprofesională. La 15 decembrie, la Bruxelles, cînd l-a întregat pe Tony Blair, premierul Marii Britanii, cam îl cheamă pe primul-ministru român, el s-a pus într-o postură penibilă, pe care nici el, nici ziarul său, nu au conștientizat-o.

Și, din păcate, nici Televiziunea Română.

Nu mai departe decît săptămîna trecută, o emisiune pe tema încetării monitorizării României de către Consiliul Europei, realizată pe programul doi de Gabriel Stănescu, cu doi invitați, unul dintre ei permanent (tocmai Bogdan Chirieac), celălalt senatorul Frunda, a degenerat într-o dispută despre care se poate spune doar atît: nu așa arată Europa.

*

Profit de prilejul oferit de România liberă care, negreind polemicele cu colegii din presă, nu mi-a publicat tableta din ultima joi, 23 aprilie, pentru ca, într-un spațiu puțin mai mare, să explice motivația articolului meu. Cred, împreună cu alți colegi ai mei, ale căror puncte de vedere au și fost de altfel expuse pînă

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Monopol asupra Europei

acum în „22“, că se produce un fenomen tot mai îngrijorător în mass-media: un gen de „monopol al opiniei și informației“, instituit pe canale de televiziune de cea mai largă audiență, în conexiune cu cotidiane de larg tiraj. Și, din păcate, de foarte multe ori cu încălcarea unor norme profesionale firești.

Una dintre cerințele democratizării României, pe care au privit-o cu atenție, ani de zile, cei doi raportori ai Consiliului Europei, tratați, poate nu întîmplător, cu atîtă ostilitate de ziarisții de la Adevărul, a fost „o presă liberă și pluralistă“. Soluția de obstrucționare a presei pluraliste la care s-a ajuns acum – de a face ca doar un număr extrem de redus de ziarisți să-și dea cu părerea (dimineța în paginile marilor ziare, seara și noaptea în emisiunile de știri și apoi în obișnuitele „talk-show“-uri) – este nu numai nedemocratică și reductivă, ci și foarte periculoasă pentru societatea românească.

Cu atît mai periculoasă, cu cît ea avansează permanent. La linia Adevărului (cel mai mare cotidian ce are deseori „în spate“ Pro TV (cel mai urmărit post de televiziune) se asociază, tot mai des în ultima vreme, și Televiziunea Română. Dacă „formal“ nu pot reproșa nimic asocierii dintre Adevărul și Pro TV, pentru că ambele aparțin unor trusturi private de presă, în privința Televiziunii Române, lucrurile diferă. O televiziune plătită de contribuabili nu își poate permite, din nepăsare ori neprofesionalism, să servească interese particulare (inclusiv ale unor anumite grupuri politice).

Fenomenul este cu atît mai grav cu cît România traversează o perioadă de instabilitate politică și economică. Nu trebuie uitat nici că ea se află în anticamera alegerilor. Emisiunile făcute în „dorul lelii“, cu aranjamente prietenești și fără profesionalism de pe canalele televiziunii publice strică gustul public, lipsesc telespectatorii de informația și educația necesare și măresc concentrația otrăvurilor cu care publicul românesc este intoxicat de o jumătate de secol. Prezența relativ recentă a lui Adrian Păunescu cu canalul său pe canalul doi a scandalizat multă lume. Cum de n-au ajuns aceste voci la directorul general al Televiziunii, Șterea Gulea, nici la directoarea DEI, Alina Mungiu?

Cum de nu observă aceste persoane, de a căror competență și bună-credință nu ne îndoiim, că opiniile ziarisților de la un cotidian ca Adevărul (cu evidente calități, dar și cu marcate defecțiuni, între care pronunțata „alergie“ la minoritatea maghiară, complexele față de Occident, încălcările unei deontologii profesionale etc.), ce transpar în modul în care aceștia își fac comentariile, încep să capete monopol atît în transmisiile Ancăi Toader, cît și în alte emisiuni ce inutul tîn în colțul ecranului sigla albastră, cu steluța aurii, a Europei?

Un cod deontologic al presei a fost nu demult făcut sub semnătura celor mai importante publicații și televiziuni. Propun un mic test conducerii Adevărului: să-și citească o ediție luată la întîmplare, să zicem cea din 23 aprilie, și să vadă în ce măsură a fost respectat codul deontologic. Testul ar trebui făcut și de mai-marii Televiziunii Române.

H.-R. PATAPIEVICI

Armata, ideea de armată și turiferării ei

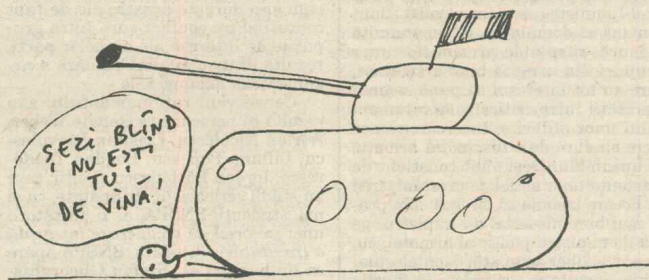
În ziua de 21 aprilie 1998, ministrul armatei, d-l Victor Babiuc, a dat publicității o declarație tăioasă. În numele armatei, cu care se identifică, d-l Babiuc cere insistenț și cominatoriu încetarea „atacurilor la adresa Armatei” (firește, majuscula nu putea lipsi). Ceea ce ministrul armatei numește „atacuri” reprezintă critica la care a fost supusă încercarea adjunctului și predecesorului său de a legifera amnistierea „unora dintre faptele” care s-au petrecut în Decembrie '89. Aș dori să discut în acest articol alergia la critică a unei instituții care, în virtutea faptului că este considerată națională, își arogă dreptul de a se supune selectiv și părtinitor actului de justiție și ideii de dreptate. Mă voi referi, în special, la argumentarea ministrului care a propus amnistierea (Constantin Dudu Ionescu, PNTCD) și la retorica ministrului care pretinde pentru armată un regim de excepție (Victor Babiuc, PD).

Punctul de vedere al țărânistului

Când Constantin Dudu Ionescu, la acea dată ministru al Apărării Naționale, a declarat că va înainta guvernului, cit de curînd, un proiect de lege privind amnistierea „unora dintre faptele” care s-au petrecut în Decembrie '89, argumentul său a fost următorul: societatea românească are nevoie de „explicitarea modului în care am avut de-a face unii cu alții în 1989, în așa fel încît să vindicăm rănile pe care ni le-am făcut unii altora”; or, conchidea fostul ministru al armatei, atît reconcilierea societății, cit și încurajarea actului de justiție ar fi facilitate de amnistierea faptelor din Decembrie. Să recapitulăm cauzistica fostului ministru: pentru țărânistul Constantin Dudu Ionescu, omorurile, schingiuirile și arestările din Decembrie 1989 sunt, pur și simplu, „fapte”. Ceea ce pentru fruntașii PDSR încă mai erau „crime” și „încălări ale legii”, pentru fruntașii țărâniști au devenit simple „fapte”. Represiunea de atunci, care, ca orice represiune, a fost în mod evident unilaterală, e interpretată de d-l Dudu Ionescu ca o *produce-re reciprocă de răni*: au tras militarii în demonstrații, dar și demonstrații i-au rînit pe militari. Prin urmare, deși unii au murit, iar alții au rămas mutilați pe viață, să nu jignim rănile morale pe care le-au produs ucigașilor și schingiuitorilor cei care s-au lăsat uciși și torturați. Revoluția, care, între alte lucruri remarcabile, a făcut posibilă și cariera de politician a d-lui Dudu Ionescu, a devenit, nici mai mult, nici mai puțin, „modul în care am avut de-a face unii cu alții în 1989”. Cit despre ideea că actul de justiție ar fi încurajat de scoaterea faptei de sub posibilitatea inculparii, ea seamănă leit cu principiul strîmb, potrivit căruia corupția nu cu degradarea onoarei personale are de a face, ci a saturarea pecuniară a celui supus ispitei cu banul. Altfel spus: atunci cînd se constată corupția actului de justiție, majoritatea covârșitoare a comentatorilor manifestă o curioasă înțelegere pentru cel corupt, argumentînd că, în definitiv, „renunțarea mică, după buget” este responsabilă de coruperea magistratului și nu etica sa profesională, care e nulă. În acest

mod, discuția este scoasă din domeniul responsabilității individuale și, scutită de condamnare, poate rătăci subtil în zona, neutră moral, a sociologiei. Ideea că onoarea unui funcționar public începe să funcționeze numai din momentul în care pretențiile sale materiale sunt satisfăcute (dar cînd pot fi, în genere, satisfăcute nevoile materiale ale cuiva?) este la fel de falsă și de coruptă ca și ideea, profesată de ambii miniștri ai armatei, că ofițerii armatei române vor începe să spună adevărul despre revoluție numai atunci cînd vor avea certitudinea că faptele lor sau ale colegilor lor vor fi fost deja amnistiate. Deoarece „onoarea” este o figură retorică frecventă a discursului d-lui Babiuc, voi adăuga că onoarea de orice fel, inclusiv cea militară, are raport numai cu principiile și nu are decît relații întîmplătoare cu nivelul salarizării sau cu exonerarea de responsabilitate. Mai mult. Întrucît orice armată modernă este urmasa, în linie simbolică, a confreriilor

acționat în deplină legalitate, iar această legalitate este recunoscută și de noi, azi. I se poate replica d-lui ministru că ar fi rămas cercetător la Institutul de economie mondială, unde lucra sub Ceaușescu, dacă legalitatea în numele căreia apără acum armata nu ar fi fost abolită în Decembrie 1989. Strict logic vorbind, legalitatea comunistă este diferită de legalitatea statului liberal și, de aceea, nu se poate întemeia un argument de continuitate pe o noțiune (cea de legalitate) care a suferit discontinuitate (prin revoluție). Aceasta se întîmplă deoarece nu noțiunea de *dreptate decurge din ceea ce este defînit drept legal*, caz în care posibilitatea legală de a scoate armata în stradă ar fi avut aceeași valoare înainte și după Decembrie 1989, ci *dreptatea este sursa legii*, ceea ce face ca o aceeași stipulare legală să aibă sensuri diferite în funcție de sistemul de drept al societății respective. Or, dacă este așa, atunci argumentul d-lui Babiuc revine la afirmația discu-

războinice și a instituției cavaleriei, punerea chestiunii adevărului, de către un pretins apărător al spiritului militar, în termeni de tipul „voi rosti adevărul numai dacă mi se garantează că persoana mea fizică e pusă la adăpost” este complet în afara onoarei războinicului.

Punctul de vedere al democratului

Ajungem astfel la textul d-lui Babiuc. Ministru al Justiției între iunie 1990 și octombrie 1991, ministru de Interne între octombrie 1991 și noiembrie 1992, d-l Babiuc este un profesionist al ministerelor și, firește, al adevărilor de corp ale acestora. Pe moment, d-l Babiuc exprimă adevărul armatei. Motivele pentru care o face sunt, din punctul meu de vedere, secundare. Semnificativă mi se pare maniera în care înțelege să apere ideea că armata merită, într-un stat de drept, un tratament de excepție (altminteri, deschiderea unor anchete judiciare și exprimarea unor critici nu ar putea fi interpretată, așa cum o face d-l ministru, ca „hărțuire” și „atac”).

[A] O primă linie de argumentare îmi pare a fi următoarea. Armata nu poate fi inculpată pentru crimele din Decembrie '89 deoarece: (1) atît înainte de 1989, cit și după, atunci cînd forțele de ordine nu pot stăpîni situația, armata are obligația legală să intervină; (2) în Decembrie 1989 era stare de necesitate; prin urmare, armata a

tabilă că legalitatea comunistă este în continuare acceptabilă, ceea ce, în fond, implică presupuziția că orice crimă a vechiului regim a fost fie justificată, fie întîmplătoare, terțul fiind exclus. Altfel spus, dacă își menține argumentul, d-l ministru democrat al armatei va trebui să admită că sutele de mii de victime ale represiunii comuniste au fost fie justificate, fie întîmplătoare – și la fel trebuie să spunem și despre morții din Decembrie.

[B] O altă linie de argumentare caută să sugereze că armata a fost victima împrejurărilor și a naturii proprii. Potrivit acestui argument, armata nu poate fi inculpată pentru crimele din Decembrie '89 deoarece: (i) armata nu a fost singura forță care, în Decembrie '89, a deschis focul împotriva demonstrațiilor; (ii) armata a fost victima unui război informațional și de intoxicare psihologică; (iii) în armată ordinul nu se discută, ci se execută „întocmai și la timp”; prin urmare, dacă există vinovați, aceștia trebuie căutați în altă parte: fie printre securiști, fie printre cei care au organizat divisiunile informaționale, fie printre „comandanții supremi”. Ce se poate replica acestui argument? Aruncarea vinii pe fosta securitate, în condițiile în care fosta securitate a fost absorbită mai întîi de armată (1990), iar mai apoi s-a individualizat sub forma unor servicii de informații și de pază care fac parte din structura oficială a statului, este pueril. E un argument de tipul: „de ce numai noi? nu erau și ei acolo?”, pe care și-l aruncă

copiii la grădiniță, cînd sunt certați de educatoare. Dacă este adevărat că a existat un război informațional cîștigat de „teroriști” (cit de neserios sună invocarea acestor necunoscuți „buni la toate” în gura unui om care a fost ministru atît la Justiție, cit și la Interne!), atunci ar trebui justificat cum este posibil ca aceștia să fi beneficiat de o tehnică de diversiune superioară armatei. Cum poate susține în mod credibil d-l Babiuc că armata pe care o conduce este în stare să apere cu adevărat România, dacă o mină de „teroriști” a putut să o țină în șah atîtea zile, timp în care, nesigură și derutată, armata împușca – inocentă, desigur – oameni nevinovați? Una din două: fie așa-numiții teroriști nu au existat, și atunci crimele puse în sarcina acestora trebuie preluate de cei care au avut, în Decembrie 1989, arme de foc și echipament militar-diversionist perfecționat: adică de securitate și de armată, la instigarea emanațiilor de atunci; fie teroriștii au existat, dar atunci vina volatilizării lor aparține și armatei, deoarece, ca singură forță militară rămasă după victoria revoluției, armata avea *datoria de stat* să îi prindă și să îi predea justiției: dacă nu a făcut-o, este fie pentru că e incompetentă, caz în care nu își poate îndeplini sarcina în vederea căreia este întreținută de societate, aceea de a apăra România, fie pentru că a primit dispoziția să îi facă scăpați, caz în care armata este vinovată de a fi colaborat cu dușmanii revoluției, de vreme ce teroriștii au luptat pentru Ceaușescu și împotriva statului liberal. Mă tem că, dacă urmăm firul acestui argument, departe de a reuși să exonereze armata de vina crimelor din Decembrie, ne rătăcim în niște solidarități din ce în ce mai vinovate, în care armata este mereu, fără posibilitate de ocol, parte.

Axioma de exonerare

În fine, mai rămîne argumentul de tip „ordinul se execută, nu se discută”. El curge astfel: deoarece supunerea este, în armată, incondiționată, nu cel care ucide este responsabil de ucidere, ci cel care a dat ordinul. Or, dacă există undeva o perfidie morală în argumentarea d-lui ministru al Apărării, aici e de găsit. Pînă acum am avut de a face numai cu erori de raționament sau cu vicii de interpretare, toate, se poate admite, datorate unui elan bine intenționat de a scoate armata din registrul suspiciunii. A venit acum momentul să respingem axioma forte a tuturor argumentelor invocate de d-l Babiuc, axioma care reprezintă *communis opinio* a tuturor celor care îmbrățișează ideea că, pentru *tot* ce s-a întîmplat în Decembrie 1989, armata nu merită decît recunoștință și trebuie *integral* exonerată de vină. Ca orice bită de atac, axioma forte a exonerării are două capete. La un capăt, este vorba de identificarea frauduloasă cu armata în întregul ei, ca instituție a statului, a acelor cițiva ofițeri care s-au făcut vinovați de deschiderea focului asupra mulțimii neîarmate. Această identificare nu doar că este logic ilegală, ea are și o clară intenție ofensivă, de inculpare morală în fața națiunii a celui care cere judecarea criminalilor. La celălalt capăt, axioma forte a exonerării include afirmația că toată vina aparține lui Ceaușescu, iar Ceaușescu e mort, deci discuția e închisă; în general, toți comandanții care ar fi putut fi trași la răspundere pentru ordinele date sunt morți, deci nimeni nu mai e vinovat, discuția trebuie închisă în lipsă de „comandanți supremi”. În concluzie, armata este nevinovată deoarece ea

(Continuare în pagina 4)

România și obligațiile sale internaționale

Între 20 și 24 aprilie s-a desfășurat la Strasbourg sesiunea de primăvară a Adunării Parlamentare a Consiliului European. Exact în această perioadă (24 aprilie) s-a împlinit un an de când Adunarea Parlamentară a hotărât încetarea monitorizării speciale a României pe probleme de respectare a drepturilor omului. Procedura de monitorizare fusese instituită odată cu admiterea României în Consiliul European, la 7 octombrie 1993, când acest organism european a ținut să urmărească dacă obligațiile și angajamentele României (liber consimțite), privind reformarea instituțiilor, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale nu sînt simple promisiuni. Pe 24 aprilie anul trecut, constatînd că România are voința să întreprindă reformele instituționale cerute, APCE a decis suspendarea monitorizării speciale a României (Recomandarea 1.326), dar s-a convenit ca după 12 luni această problemă să fie repusă în discuție. România s-a angajat atunci să îndeplinească cinci condiții de realizare cărora depindea reluarea sau nu a monitorizării (Rezoluția 1.123). Cu puțin înaintea sesiunii de la Strasbourg, de săptămîna trecută, Comitetul de Miniștri ai CE a elaborat un document în care se aprecia că țara noastră este în măsură să-și ducă la bun sfîrșit angajamentele asumate anul trecut și a consensat în raportul său că reluarea procedurii de monitorizare specială a României nu mai este necesară.

Pe 21 aprilie, la Strasbourg, organizația Amnesty International a făcut public un raport în care semnală mai multe cazuri de încălcare a drepturilor omului în România. România a fost aspru criticată de organizația internațională și pentru legislația deficitară în ce privește regimul penitenciarelor, prerogativele poliției, drepturile minorităților sexuale, situațiile de abuz asupra romilor. Primul-ministru al României, Radu Vasile, aflat și el la Strasbourg, a protestat cu vehemență față de acuzațiile formulate de Amnesty, afirmînd că încălcarea drepturilor omului în România nu este o practică curentă și că s-au luat „măsuri ferme în Codul Penal” pentru suprimarea discriminărilor. La fel de impulsiv s-a arătat ministrul de Interne, Gavril Dejeu, care a susținut că situațiile de abuz în care au fost implicați polițiștii români (semnalate de Amnesty International) reprezintă cazuri izolate și, de altfel, cei surprinși în astfel de situații ar fi fost deja sancționați. Mulți politicieni și reprezentanți ai mass-media au reacționat la rîndul lor foarte dur acuzînd Amnesty International ba de „amestec în treburile interne”, ba de dezinformare. Chiar reprezentantul în parlament al minorității romilor a ținut să-și spună părerea: „În general, Amnesty International se cam bagă, cred eu, excesiv de mult în treburile României. Cred că problema încălcării drepturilor omului este un subiect care, în pragul mileniului trei și al secolului XXI, nu ar mai trebui discutat decît, poate, prin Africa sau prin alte părți” – declara în *Cronica Română* din 23 aprilie Mădălin Voicu.

Pe 23 aprilie, comisiile juridică și de monitorizare ale Adunării Parlamentare a Consiliului European, care trebuiau să ia în discuție documentul Comitetului de Miniștri ai CE, au decis să amîne pentru sfîrșitul lunii mai această dezbateră. Problema reluării sau renunțării definitive la monitorizarea specială a României rămîne așadar deschisă.

Cînd, pe 24 aprilie 1997, Adunarea Parlamentară a Consiliului European hotărîta încetarea pentru o perioadă de 12 luni a monitorizării României, țării noastre i s-a „recomandat” ca în acest termen să îndeplinească cinci condiții pentru ca încetarea monitorizării speciale să fie definitivă. Unele dintre acestea sînt de ordin general: declanșarea unei campanii de luptă împotriva xenofobiei, a rasismului (alineatul V din pct. 14 al Rezoluției 1.123), îmbunătățirea condițiilor de viață pentru copiii aflați în instituțiile de ocrotire ale statului, dezvoltarea unei campanii contra abandonului (al. IV). Altele au însă un caracter precis. Cînd alineatul I, pct. 14 al Rezoluției vorbește de „modificarea fără întîrziere a Codului Penal”, referirile sînt foarte la obiect; s-a avut în vedere abrogarea art. 200 cu privire la tratamentul homosexualilor, modificări ale art. 201

nu a avut nici un rezultat practic – toate articolele enumerate mai sus sînt încă în vigoare. La fel au rămas și alte asemenea articole referitoare, de data aceasta, la regimul de detenție din penitenciare, o altă cerință a Consiliului European (al. II din pct. 14, Rezoluția 1.123). „Sigur că există propuneri legislative privind îmbunătățirea regimului de detenție – arată Manuela Ștefănescu –, unele dintre ele chiar foarte bune, ca, de pildă, proiectul de lege privind modificarea regimului de executare a pedepsei (cu introducerea ideii de efectuare a muncilor în favoarea colectivității, în funcție de natura pedepsei), proiectul de lege care privește introducerea noțiunii de offer de probațiune, un al treilea care privește demilitarizarea cadrelor din penitenciare. Toate aceste proiecte sînt pregătite, dar ele nu au intrat în

bună, încercată și anul trecut, în care s-a implicat chiar președintele țării (programul „Copiii României”).

Despre restituirea *in integrum* a proprietăților cu modificarea Legii fondului funciar și a Legii caselor naționalizate nu este cazul să mai discutăm. Luni întregi încercarea de modificare a acestor legi a înveninat relațiile dintre PNȚCD și PD, pentru ca acum să se cadă de acord că ea este o problemă ce va fi rezolvată într-un fel sau altul abia spre toamnă. Deci cu mult peste termenul prevăzut în angajamentul luat de România.

Nu știm care vor fi rezultatele unei eventuale campanii împotriva xenofobiei și a rasismului. Oficialitățile române se întrec în a declara că așa ceva nu există în România. Atunci, nu-i așa, la ce bun o astfel de campanie? O campanie pentru integrarea socială a romilor? Dar ei sînt „integrați”, declară toată lumea, ba chiar reprezentanții lor. Dacă într-adevăr toate acestea nu există, pentru ce România și-a luat angajamentul de a combate astfel de fenomene? Sau dacă astfel de măsuri trebuie luate, dar termenul de un an este insuficient, de ce nu s-a cerut un răgaz mai mare pentru ca angajamentele să fie totuși respectate? Nu este vorba acum de intenții bune (care există), ci de ceea ce se întîmplă în realitate. De ceea ce România s-a angajat efectiv să facă într-un an.

De fapt, respectarea acestor termene este ea însăși o problemă. Nu a vrut sau nu a putut România să-și respecte angajamentele? Cel puțin cele punctuale referitoare la modificarea Codului Penal? „Depinde ce se intenționează, crede Manuela Ștefănescu. Dacă se intenționează, cum ar fi normal, elaborarea unui Cod Penal și a unui Cod de Procedură Penală noi, modificate de la cap la coadă, în așa fel încît să fie armonizate perfect cu standardele europene, acesta este un proces de durată. Dacă s-ar fi avut în vedere doar eliminarea articolelor incriminate de Consiliul European, eu cred că se putea rezolva într-un an de zile”.

Nu cred că cineva și-ar dori ca România să aibă din nou parte de o monitorizare specială din partea Consiliului European. (Monitorizată va fi oricum, întrucît anul trecut s-a introdus un sistem general de monitorizare a situației drepturilor și libertăților fundamentale în țările membre ale Consiliului European, în egală măsură.) Probabil că, în urma documentului Comitetului de Miniștri ai CE, nici nu va mai fi monitorizată. Ani de zile însă actuala putere a incriminat fosta guvernare pentru că una declara și semna în relațiile cu organismele internaționale și alta făcea la întoarcerea acasă. Or, forțele politice ajunse la putere după noiembrie '96 n-ar trebui să cadă în același păcat.

IULIAN ANGHEL

Obligațiile pe care și le-a asumat România la întreruperea monitorizării – 24 aprilie 1997

Punctul 14 al Rezoluției 1.123

I) Modificarea fără întîrziere a prevederilor Codului Penal și ale Legii privind organizarea judecătorească, care sînt contrare libertăților fundamentale așa cum sînt ele enunțate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

II) Ameliorarea fără întîrziere a condițiilor de detenție și modificarea dispozițiilor legislative care permit abuzuri în detenția provizorie.

III) Ameliorarea condițiilor juridice, materiale și educative ale copiilor abandonati în instituții de stat, modificarea legislației în scopul facilitării adopției acestora, dezvoltarea unei campanii hotărîte împotriva abandonului.

IV) Modificarea legislației în materie de restituire a bunurilor confiscate și expropriate, mai ales *Legea 18/1991* și *Legea 112/1995*, de o manieră care să prevadă restituirea lor *in integrum* sau compensarea echitabilă.

V) Promovarea unei campanii împotriva rasismului, xenofobiei și intoleranței și adoptarea tuturor măsurilor necesare în favoarea integrării sociale a romilor.

referitor la perversiunile sexuale (legat practic de art. 200), art. 205 și 206 referitoare la insulta și calomnia prin presă, art. 238 privitor la ofensa adusă autorităților, art. 239 referitor la ultrajul verbal (ofensa adusă unei autorități alta decît cea protejată de art. 238) etc. La fel de precis este și alineatul IV al Rezoluției, care cere restituirea *in integrum* a proprietăților cu modificarea Legii 18/1991 (a fondului funciar) și a Legii 112/1995 (a caselor naționalizate). România a consimțit la toate aceste obligații de care trebuia să se achite în decurs de un an, după cum reiese din Recomandarea 1.326 al. 2 (din 24 aprilie 1997): „Ținînd seama de obligațiile și angajamentele de care România trebuie încă să se achite și pe care trebuie să le satisfacă în decurs de un an, Adunarea recomandă Comitetului de Miniștri să secondeze România în eforturile sale (...)” (subl. n.).

Obligații neonorate

În ce măsură s-a achitat România de aceste obligații am putut afla într-o discuție cu Manuela Ștefănescu, copreședinta Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki (APADOR-CH), și cu Ivan Fișer, cercetător la Amnesty International – Secretariatul internațional din Londra, care în aceste pagini explică poziția organizației internaționale cu privire la respectarea drepturilor omului în țara noastră. Punerea în relație a acestor puncte de vedere este firească. O bună parte a raportului organizației Amnesty International critică legislația deficitară a României din perspectiva respectării anumitor drepturi; or, tocmai la schimbarea acestei legislații convenise România în momentul ridicării monitorizării speciale. La rîndul său, APADOR-CH a tras de-a lungul timpului nenumărate semnale de alarmă privind nerespectarea drepturilor omului în România.

O parcurgere punct cu punct a acestor angajamente (a se citi obligații) arată că România nu a făcut aproape nimic din ce s-a angajat să facă. Promisiunea de a schimba unele articole din Codul Penal

Parlament. Ideile sînt bune, dar deocamdată ele rămîn pe hirtie”. Există inițiative și în ce privește modificarea Codului Penal sau a Codului de Procedură Penală, dar ele sînt la rîndul lor doar intenții laudabile. Așa se face că, potrivit legislației în vigoare, o persoană poate rămîne în arest preventiv pînă la jumătate din maximum pedepsei prevăzute, ceea ce explică numărul foarte mare de oameni care se află în arest preventiv în penitenciarele românești. „Dacă cineva fură din grădina vecinului două fire de usturoi, acesta este furt, pedepsit cu închisoarea de la 1 la 12 ani. Iată, deci, că cineva care a furat două fire de usturoi poate să stea în arest preventiv 6 ani fără să fie judecat” – explică Manuela Ștefănescu.

Singurul punct realmente respectat din Rezoluția Consiliului European este cel referitor la îmbunătățirea condițiilor de viață ale copiilor aflați în instituțiile de ocrotire ale statului. *Ordonanța 26/1997* aduce multe îmbunătățiri în domeniu. Există și intenția instituirii unei campanii de prevenire a abandonului – o măsură

POLIROM

Alina Mungiu-Pippidi (coordonator)

Dragoș Paul Aligică, Teodor Baconsky, Markó Béla, Marcian Bleahu, Ion Bulei, Anton Carpinschi, Aurelian Crăițu, Alexandru George, Adrian-Paul Ilescu, Sorin Ionță, Mihaela Miroiu, Dan Pavel, Alina Mungiu-Pippidi, Andrei Pippidi, Enyedí Zsolt, Alexandru Zub

Doctrine politice

Concepte universale și realități românești

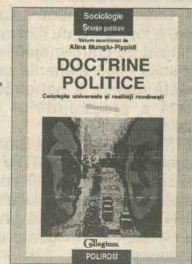
În pregătire:

Serge Moscovici
Norbert Bakenhus
David Randall

Psihologia socială a relațiilor cu celălalt
Radioul local (Ghid practic pentru jurnaliști)
Jurnalul universal (Ghid practic pentru presa scrisă)

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)6138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

NOUTĂȚI
aprilie '98

Dialogul cu autoritățile române – o formalitate

IVAN FIȘER, cercetător la Amnesty International – Secretariatul internațional din Londra

Domnule Ivan Fișer, ați participat la conferința de presă de la Strasbourg, unde ați și lansat de altfel raportul organizației Amnesty International privind respectarea drepturilor omului în România. Să rînd despre această conferință de presă sint contradicții în România. Ce s-a întâmplat, de fapt?

Încă de când am intrat în sala de conferință, am avut senzația unei ostilități din partea ziaristilor români. Nu pot să spun că am mai avut vreodată experiență similară. Am fost surprins să văd că jurnaliștii români au venit într-un număr foarte mare la Strasbourg. A fost o mare șansă ca ei să-și expună propriile opinii și să pună întrebări despre realitatea românească, din care să rezulte că concluziile din raportul nostru au fost greșite. Unul din delegații prezenți la conferință, care merită toată aprecierea noastră, este un parlamentar finlandez, Gunnar Jansson, primul raportor pentru România. Conferința de presă a fost interesantă și datorită prezenței lui.

Amnesty International are aceleași criterii de monitorizare pentru toate țările, sau ele diferă de la o țară la alta?

Noi avem un mandat strict definit: putem monitoriza numai violările drepturilor omului. Evident că acestea sint doar o parte dintre cele mai importante drepturi politice și civile. Monitorizăm respectarea acestora peste tot în lume, folosind aceleași principii. Există un departament special la Londra, care ne supraveghează astfel ca să formulăm aceleași, sau aproape aceleași, mesaje și întrebări pentru fiecare țară.

Raportul despre respectarea drepturilor omului în România prezentat de Amnesty International la Strasbourg a fost special elaborat pentru această sesiune a Adunării Parlamentare?

Nu este un document scris anume pentru această ocazie. El rezumă mai degrabă preocupările noastre în legătură cu România: toate segmentele pe care noi sintem responsabili să le monitorizăm. Și cum ultimul raport de acest gen a fost scris cu trei ani în urmă, am avut mult de lucru pe informații acumulate în acești ani. În raportul nostru, noi nu ne-am referit special la rezoluțiile Adunării Parlamentare a Consiliului Europei și la condițiile impuse României în aceste rezoluții, pentru că problemele pe care noi le tratăm sint mai cuprinzătoare decît cele din rezoluțiile CE. Pe de altă parte, ne-am dat seama că trebuie să fim cu un pas înaintea Consiliului Europei, pentru a ne asigura că și ei își fac datoria. Consiliul Europei are obligația de a se ocupa de respectarea drepturilor omului în toată comunitatea Europei. De aceea ne-am gîndit că e potrivit să prezentăm raportul acum. Dar cred că efortul nostru se va mai prelungi multe luni.

Ce conține, concret, acest raport? Presa română a reținut din el doar cazurile particulare, despre care se spune că nu mai sint de mult de actualitate.

În raport există o introducere generală în care noi oferim o panoramă a situației politice din România ultimilor 18 luni, după alegerile din noiembrie '96, care au fost considerate de toată lumea, inclusiv de noi, extrem de semnificative. În afara introducerii, în raport mai există trei mari capitole de natură generală. Într-unul din ele, ne-am exprimat poziția în privința a opt legi pe care noi le-am contestat de mai mulți ani. Am cerut revizuirea Codului Penal și a Codului de Procedură Penală. Există un număr de alte legi, cum sint *Legea organizării și funcționării Poliției române* (26/1994), *Legea privind sancționarea încălcării normelor de coexistență socială* (Legea 61/1991), sau *Legea refugiaților*, care a fost adoptată abia acum doi ani etc. Toate aceste legi importante afectează, într-un fel sau altul, drepturile apărute prin mandat de *Amnesty International*. Am criticat în raportul nostru legi care nu se potrivesc mandatului nostru, dar acestea nu sint toate legile care garantează drepturile omului; asta se poate vedea din mai marea atenție acordată legislației române de asociațiile nonguvernamentale, cum este APADOR-CH. Ei au un mandat mult mai larg pentru a critica legislația care aduce atingere documentelor de la Helsinki – documente-reper.

Partea a doua a raportului nostru se referă la deținuți. Capitoul critică, în mare, autoritățile române pentru faptul că nu au produs o statistică completă a celor deținuți în baza art. 200 Cod Penal, *paragraful 1-4*. Sintem nemulțumiți pentru că, din noiembrie 1993, singurul tip de informație pe care am primit-o de la autoritățile române a fost de circumstanță, informație de genul: în ziua cutare, o serie de oameni au fost arestați în baza acestui articol. Astfel de informații ne-au venit cam de două ori pe an, dar ele nu arată cîți oameni au fost, în total, pedepsiți în baza acestui articol într-un an. Nu a fost niciodată vizibilă măsura în care acest articol a fost aplicat, iar noi nu am reușit niciodată

să aflăm cîți oameni au intrat sub incidența lui. Unele informații pe care le-am primit de la Direcția Generală a Penitenciarelor au fost incorecte. Cel mai recent exemplu este scrisoarea pe care am primit-o în februarie a.c. de la directorul Direcției Generale a Penitenciarelor, în care el ne-a informat că în 1997 nu au existat sentințe de condamnare la închisoare în baza acestui articol în nici unul din penitenciarele din România. Afirmatia intră în contradicție cu informațiile pe care le-am primit de la același oficiu în data de 8 septembrie 1997. Am mai primit apoi informații de la trei oameni care au fost deținuți în baza *articolului 200*, *paragraful 1*. Și mai tîrziu am vizitat doi deținuți și am vorbit cu ei. La sfîrșitul acestui capitol, noi descriem cazul Marianeii Cetiner, destul de bine cunoscut în România. Ne-am bucurat că ea a fost amnistiată de președintele Constantinescu. Dar sintem îngrijorați că ea a trebuit să petreacă 2 ani în închisoare doar pentru o propunere neagresivă adresată altei femei pentru a avea o relație.

(EMBARGO FOR: 21 April 1998)

amnesty international

ROMANIA
A summary of human rights concerns

publicat pe larg rezultatele la care a ajuns Comitetul European pentru Prevenirea Torturii, care și-a publicat un raport propriu cu doar două luni în urmă și care confirmă în mare măsură ceea ce noi am constatat de-a lungul anilor. Criticăm autoritățile române pentru refuzul unui dialog constructiv cu organizațiile noastre. Apreciam că autoritățile române ne-au răspuns la scrisori, dar nu au răspuns cu informațiile pe care le căutam. Deci acest dialog este mai mult o formalitate, un schimb de amabilități. Sperăm că autoritățile române își vor schimba atitudinea. Ne preocupă în mod special să primim răspunsul pe care îl așteptăm de la Ministerul de Interne.

La sfîrșitul raportului, am publicat un apendice cu situațiile la care am avut reacții de-a lungul anilor și răspunsul Ministerului de Interne. Am publicat ca atare informația respectivă, dar și toate întrebările pe care *Amnesty International* le-a pus. Citiții români vor putea să vadă ce a fost raportat la *Amnesty* și la ce concluzii am ajuns în baza propriilor noastre cercetări (interviuri cu victimele, documentație suplimentară, declarații ale martorilor etc). Am mai arătat și ce alte întrebări am mai pus autorităților, la care acestea nu au avut nimic de răspuns. Cred că este simplu pentru oricine să stabilească dacă rezultatele cercetărilor noastre au fost imparțiale sau nu.

Cea de-a doua anexă conține investigații recente asupra cazurilor de tortură și tratament neadekvat practicate de poliști și asupra cărora autoritățile nu s-au pronunțat încă într-un mod clar, deși toate aceste cazuri le-au fost deja comunicate. Probabil că în viitorul apropiat autoritățile ne vor prezenta o soluționare a cazurilor.

Credeti că aceste cazuri de încălcare a drepturilor omului semnalate de Amnesty sint de natură să motiveze o reluare a monitorizării speciale a României de către Consiliul Europei?

Nu pot să răspund la această întrebare pentru că nu știu care este cel mai potrivit mecanism de a îmbunătăți situația. Poate noul prim-ministru va lua măsuri, așa cum a declarat pentru Reuters, dar noi vrem schimbarea legislației și a practicilor pe care le-am criticat. Nu credem că monitorizarea de către Consiliul Europei ar fi suficientă pentru realizarea schimbărilor pe care le cerem. Am văzut că monitorizarea primilor trei-patru ani de la admiterea României în organizație nu a dus la rezultate notabile. Ceea ce vom continua noi să facem este să presăm autoritățile române, dar și organizațiile internaționale și, în particular, pe cele europene să vegheze foarte atent și responsabil la respectarea drepturilor omului în România și să facă tot ce trebuie făcut în acest sens.

Interviu realizat de Iulian Anghel

N.C. MUNTEANU

Un test care îngrijorează

Convenția Democratică n-a scăpat de griji odată cu rezolvarea crizei guvernamentale. PNȚCD a băgat de seamă cam cu întîrzieri efectele perverse ale demisiei lui Victor Ciorbea nu numai din postul de prim-ministru, dar și din cel de primar al Bucureștiului. Iar cînd a băgat de seamă, a fost prea tîrziu. În ciuda presiunilor, pentru o dată foarte hotărît, Victor Ciorbea a refuzat să revină asupra demisiei din postul de primar. Asta înseamnă noi alegeri pentru fotoliul de primar al Bucureștiului, test electoral important, dar extrem de periculos pentru echilibrul atît de fragil dintre coaliție și opoziție, nu mai puțin fragil fiind și cel din interiorul coaliției. Actuala putere nu mai are de partea sa entuziasmul care i-a asigurat victoria, victoriile din 1996. Nu mai dispune nici de efectul de respingere de către electorat a fostei coaliții din jurul PDSR-ului, după o stagnare de șapte ani, cu eșecurile aferente.

Exercitarea puterii erodează și prestigiul, și popularitatea. Actuala opoziție nu se va priva să expună judecății publice eșecurile puterii, să întindă trecutele promisiuni electorale pe patul lui Procut al realității. Și nu numai pe cele din București. Iar neîmplinirile nu-s puține. Puncte importante din Contractul cu Bucureștiul, ca și din Contractul cu România au rămas simple promisiuni electorale. De votat, desigur, se va vota pentru fotoliul de primar al Bucureștiului. Însă, în cazul unui eșec al Convenției Democratice, rezultatul negativ ar putea să aibă efectul bulgărelui de zăpadă, extrem de periculos în cazul unor eventuale alegeri anticipate, dar chiar și al unor alegeri la termen normal.

În plus, nici unitatea Convenției nu mai este ce a fost odată. Tendințele liberale de a se elibera de hegemonia apăsătoare a gerontocrației țărăniște, li s-a adăugat defecțiunea Alianței Civice, numită deocamdată „autosuspendare”. Se fac acum eforturi pentru readucerea pe calea cea bună a formațiunii civice, dar va fi greu de împăcat pragmatismul politic, care presupune compromis și compromisuri, cu radicalismul exigențelor morale ale Alianței Civice.

Nici măcar în PNȚCD opțiunile nu sint la unison. Cel mai bine plasat dintre posibiliile candidați este, desigur, Viorel Lis. Are avantajul experienței întematuțului, dar și dezavantajul neîmplinirilor aceleiași perioade. Iată că a apărut și un contracandidat în persoana primarului sectorului 5, Constantin Chirîță. Firește, a apărut și ideea unui candidat unic al actualei puteri la primărie. Toate bune și frumoase, numai că Partidul Democrat nici măcar nu vrea să audă de candidatura lui Viorel Lis. Vrea un candidat propriu și, în cel mai rău caz, va susține candidatul pe care îl va considera cel mai în măsură să facă efectiv ceva pentru București. Cu alte cuvinte, înăfără de victoria din remaniere, Partidul Democrat își va negocia aprig eventualul sprijin electoral.

Partidul Democrat a fost curtat și de opoziție pentru susținerea unui candidat unic. Dar e greu de crezut că va cădea în capcana unei bărci în care, alături de PDSR, se mai află PUNR, PSM și PS, deși posibilul lor candidat al actualei opoziții, doctorul Sorin Opreșcu, nu e lipsit de perspective. Partidul Democrat nu-l vrea nici pe George Pădure, candidat surpriză, propus de Alianța pentru București, alcătuită din ApR și Partidul Umanist Român. În afară că plinge la televizor, motiv pentru care PD nu e interesat în susținerea lui, George Pădure are meritul de a fi fost singurul independent care a reușit să facă o breșă în victoria CDR la trecutele alegeri electorale. Între timp, însă, a devenit membru în ApR, ceea ce ar putea fi un avantaj în plus. Dezamăgiții de politică, de PDSR, chiar și unii din dezamăgiții Convenției, ca să nu mai vorbim de electoratul propriu din sectorul 1 PDSR, ar putea face din George Pădure un adversar periculos pentru candidatul CDR, oricare ar fi acesta.

Miza aflată în joc, mai mare decît fotoliul de primar, va transforma alegerile pentru București într-un test foarte aspru pentru lumea noastră politică. Campania electorală nu va fi lipsită de durități. Vor ieși la iveală lucruri interesante, fel de fel de documente, poate chiar dosare. La asta ne pricepem bine. Normal, cine cîștigă Bucureștiul se va afla într-o poziție ceva mai bună în cazul alegerilor generale. Anticipate sau nu. Scopul va scuza mijloacele. Pe toate.

17 aprilie 1998

Religia în

Pe 7 aprilie a.c. a avut loc la sediul Grupului pentru Dialog Social dezbaterile cu tema „Manifestările religioase în spațiul universitar”, inițiată la invitația GDS, în urma sesizării făcute de patru studenți la filosofie și drept (Remus Cernea, Mihai Ionașcu, Răzvan Paul și Cătălin Teniță). Ea a avut ca punct de pornire conferințele pe teme ortodoxe care se țin în aula mare a Facultății de Drept, icoanele aflate în sălile de curs și mai ales proiectul de construcție a unei biserici în curtea Facultății de Drept. Au participat la discuții membri GDS (Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Cristian Preda, Iustin Marchiș), Solomon Marcus, Mircea Flonta (profesori universitari), Renate Weber (președinta Fundației pentru o Societate Deschisă și copreședinta APADOR), Liviu Matei (director general pentru Relații Internaționale în cadrul Ministerului Educației Naționale), Victor Iancu (secretar general la Comisia Națională a României pentru UNESCO), Virgil Vlăescu (corespondent Radio România Actualități), studenți. Mediatorul dezbaterii a fost Magda Cârneli, membră a GDS. În aceeași zi a avut loc la sediul ASCOR (Asociația Studenților Creștin-Ortodoxi) o conferință de presă privind interzicerea de către Biroul Senatului Universității București a oricăror manifestări cu caracter religios. ASCOR consideră decizia Senatului o gravă încălcare a drepturilor constituționale și un atentat împotriva valorilor creștine. Publicăm în continuare fragmente din timpul dezbaterilor ce au avut loc la sediul GDS.

Aula Universității nu este spațiu de propagandă

REMUS CERNEA: Pe 1 martie a.c., a fost sfințit locul din curtea facultăților de Drept și de Filosofie, pe care ar trebui să se construiască un lăcaș de cult ortodox care s-ar numi Biserica Universității din București, Paraclisul Universitar Sf. Ioan Valahul. Dacă s-ar construi un lăcaș de cult într-un spațiu universitar, s-ar lovi în spiritul universitar, care trebuie să fie unul pluralist, al libertății de gândire. În plus, în aula mare a Facultății de Drept se țin conferințe pe teme ortodoxe, care se desfășoară în maniera următoare: un invitat promovează ideile ortodoxiei și totodată critică catolicismul, scolastica, filosofia. Considerăm că aula mare a Universității nu este un spațiu pentru „propagandă”. Nu prozelitism, ci propagarea propriei doctrine și lovirea celorlalte. În spiritul unei libertăți religioase și de gândire, în aula mare de la Drept ar trebui să se desfășoare dezbateri în care să fie chemați reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, dar și ai altor biserici și ai societății civile. Noi nu reprezentăm nici o organizație, sintem doar patru studenți care ne-am sesizat în fața unui lucru care ni se pare abuziv.

Mă simt legat sufletește de acțiunile ASCOR

VIRGIL VLĂESCU: Sint implicat în mișcările studentești din 1990. În '92 am ajuns la Asociația Studenților Creștin-Ortodoxi (ASCOR) și am fost unul dintre cei care au inițiat aceste manifestări din aula Universității din București. Afirmam că „se face propagandă” este foarte departe de adevăr. Există casete cu înregistrările conferințelor pe care ASCOR vi le poate pune la dispoziție. Eu nu reprezint aici ASCOR, dar mă simt legat sufletește de acțiunile lor. Înainte de '90 nu era posibil să informezi omul despre propria sa credință. Aceste conferințe au început să fie organizate prin '92. Aș vrea să întreb dacă s-a interzis cumva de către vreunul dintre organele de conducere ale facultății desfășurarea vreunei dezbateri de genul celei despre care colegul meu a vorbit. Eu nu cred că, dacă voi ați fi vrut să desfășurați acolo vreodată dezbateri pe marginea oricărui subiect și dacă ați fi invitat preoți, studenți, s-ar fi respins acest lucru.

Nu putem umple Universitatea cu lăcașuri de cult

REMUS CERNEA: Noi nu sintem împotriva construirii unui lăcaș de cult în spațiul de la Universitate, dar nu e potrivit ca acesta să fie al unui cult anume. Dacă am construi o biserică ortodoxă, atunci poate vor veni și catolicii, și protestanții sau evreii să-și construiască lăcașul lor. Și atunci am umple spațiul acela cu biserici ale nenumăratelor culte legiferate în România. Apoi, am fost de față la conferința părintelui Teofan Sinaitul, în care au fost criticate catolicismul, scolastica și filosofia. În Statele Unite, de obicei, lăcașurile de cult sint ecumenice. Există campusuri universitare care se întind pe kilometri întregi, un fel de miniorașe, și este normal ca acolo să existe lăcașuri de cult. Or, în jurul Facultății de Drept sint cel puțin 10 biserici ortodoxe. Nu se poate spune că studenții religioși nu au unde să se ducă.

VIRGIL VLĂESCU: Trăim într-o țară unde s-au declarat 87% ortodocși, nu în SUA, unde la 30 de

persoane într-un seminar sint 25 de religii. Într-un astfel de context, și instituțiile statului trebuie să țină seama de drepturile majorității. Ai afirmat că s-a atacat scolastica. Scolastica este atacată în toate mediile filosofice din lume.

Nu se pot pune icoane creștin-ortodoxe în săli de curs

CRISTIAN VASILESCU: Fac parte din Liga Studenților din Facultatea de Filosofie. Spuneți că nu se impune nimic studenților care intră în facultate. Anul trecut, Liga Studenților din Facultatea de Drept a ajuns să pună icoane creștin-ortodoxe în sălile de curs. La noi, studenții sint: unii arabi, alții ateii, alții de alte religii. Dacă spuneți că nu e cineva obligat să intre în acea sală unde se țin conferințe e un aspect al problemei, dar faptul că vii cu niște simboluri religioase și le afișezi în spațiul universitar este altă problemă. Pe de altă parte, Universitatea București nu are nevoie, acum, neapărat, de o biserică, iar asociațiile studentești adună bani care ar trebui să ajute învățământul românesc, nu o anumită religie.

Linia de separație între instituțiile laice și religioase

MIRCEA FLONTA: Este explicabilă preocuparea confesiunilor pentru educația religioasă a tineretului. Ar fi greu să conștientizăm rolul pozitiv pe care îl poate avea educația religioasă în trezirea conștiinței morale. În opoziție cu un mod de a vorbi care s-a încetățenit, „areligios” nu înseamnă ateism. Omul religios afirmă că știe ceva despre transcendență. Ateul afirmă și el că știe ceva despre asta, numai că știe că nu există ceva. E și un al treilea tip, pe care prefer să-l numesc agnostic, care spune că dincolo de domeniul experienței nu putem afirma nimic cu valabilitate, dar putem să aderăm subiectiv la o credință sau alta. A fi areligios, în sensul acesta, nu mi se pare o culpă, ci o atitudine rațională, destul de răspândită în rindurile unei intelectualități onorabile. În decembrie 1995, s-a propus să se treacă la începutul Cartei Universitare precizarea că Universitatea din București se bazează pe principiile moralei creștine, ceea ce ar fi însemnat că am fi putut accepta cu greu în Universitatea București pro-

fesori care nu aderă la morală creștină. S-a propus atunci să se stabilească un patron pentru Universitatea București, ceea ce înseamnă că Universitatea a fost considerată de adepții propunerii ca o instituție care ar trebui să devină una semiconfesională, pentru că era vorba de un patron al unui anumite confesiuni. În Germania a existat o discuție lungă în legătură cu prezența crucifixurilor în unele școli din Bavaria. Discuția a ajuns până la urmă în fața Curții Constituționale de la Karlsruhe, care s-a pronunțat pentru înlăturarea acestor simboluri. Un stat pluralist, care asigură toleranța, a considerat că o școală, atât timp cât este o instituție laică, nu una de învățământ religios, nu trebuie să aibă asemenea simboluri. Apoi este vorba de construcția unei biserici. Cunosc multe instituții germane și nu am întâlnit nici una în spațiul căreia să existe o construcție de acest fel, în afară de cazul când este vorba de o instituție care nu este laică. Acestea sint fapte care arată încercări de a anihila linia de separație între instituțiile laice și cele religioase, prevăzută de Constituție, de *Legea învățământului* și de *Carta Universității București*. Aș vrea să atrag atenția asupra unui lucru: afirmarea superiorității unei confesiuni asupra altelei nu se deosebește esențial de afirmarea superiorității unei rase asupra alteia sau de afirmarea superiorității unei națiuni asupra alteia. Dacă o confesiune este superioară celeilalte, atunci nu ar trebui să rămânem la teorie, ci ar trebui să procedăm în așa fel încât să-i aducem pe cei „rătăciți” pe calea cea bună, așa cum există o tradiție tristă de care Biserica Catolică se deține astăzi.

Religia ține de intimitatea noastră

RENATE WEBER: Universitățile din România sint spații publice, și nu private, fie catolice, fie ortodoxe. Studiul religiei e obligatoriu în învățământul primar, iar acum, când se discută modificarea *Legii învățământului*, se dorește extinderea studiului religiei (nu istoria religiei), până la învățământul liceal. Există o inițiativă legislativă care nu este numai antiavort, ci chiar împotriva mijloacelor contra-

Universitate

ceptive, invocând un fond religios. Mai mult, se pare că se vrea punerea în discuție a învățării biologiei și filosofiei în școli, pentru că asta ar contraveni religiei. Când vezi că din atâtea părți vin atât de multe semnale, ai sentimentul că există o manifestare agresivă. Constat că nu toate religiile se manifestă la fel, nu toate cultele vor să invadeze spațiul public. Religia ține de intimitatea noastră.

Cred că reacția, poate excesivă, a ASCOR are legătură cu cei 50 de ani de ateism

IUSTIN MARCHIȘ: Vorbim de manifestări religioase și ar trebui să definim noțiunea de „manifestare religioasă”. Formularea „fundamentalism ortodox” nu o aud prima oară și nimeni din cei de față nu are curajul să argumenteze că există fundamentalism ortodox în România. Apoi, cuvântul „propagandă” ar trebui să ne iasă din limbaj, pentru că ne amintește vremuri foarte triste pentru noi toți, nu numai pentru Biserică, și tot așa expresia „campanie ortodoxă”. Ca om al Bisericii, care lucrează cu logosul, nu mă joc cu cuvintele. Vreau să mă refer la aceste conferințe pe care le organizează ASCOR și la care a invitat mari duhovnici, ierarhi ortodocși. Eu am fost la câteva și vă mărturisesc că și mie mi se pare că unele teme, mai ales întrebările care urmează una dintre temele pe care le propun conferențiarul sau tinerii, ating domenii în care oamenii Bisericii nu sînt competenți. Dar eu nu cred că studenții catolici sau protestanți au cerut vreodată sala de la Drept și nu li s-a dat. Tret mai departe: dacă în Parlamentul României atîrnă o cruce sau o icoană (deci într-o instituție ce reprezintă populația care și-a delegat reprezentanții), eu nu știu dacă e bine sau rău. Sînt de acord că a le impune studenților să studieze religia în universitate este un lucru excesiv. Pe de altă parte, din puțina mea experiență de profesor de religie vă spun că tinerii, începînd cu copiii de grădiniță, și-au dovedit setea, dorința lor de a învăța un colind etc. Cred că nimeni dintre dv. nu are nimic cu tradiția acestui popor, inclusiv cu tradițiile ortodoxe. Ascultăm vocea celor care se îngrijorează de această prezență aproape peste tot a ortodocșilor. Cred că reacția poate excesivă a ASCOR are legătură și cu cei 50 de ani de ateism, cu prozelitismul care vine din afară, cu manifestările altor studenți misionari din SUA sau din alte părți, pe care nu i-a oprit nimeni (eu nu sînt de acord să-i oprim). ASCOR crede că noi ar trebui să ne apărăm, într-un fel, și tradiția bisericească.

Manifestările ASCOR identificînd românismul și ortodoxia au caracter fundamentalist

GABRIEL ANDREESCU: Nu cred că cei prezenți au pus vreodată în discuție dreptul la opțiunea religioasă ortodoxă sau valoarea educației religioase. Discuția în legătură cu educația religioasă în școli nu s-a pus niciodată în termeni: „părinții nu au dreptul să opteze pentru educația religioasă”, ci s-a pus în termeni în care această educație religioasă devine obligatorie pentru copii și în fața dreptului părintelui de a alege nu mai exista nici o alternativă. Au existat afirmații privind fundamentalismul ortodox. O mișcare religioasă care tinde spre un stat teocratic poate fi numită o mișcare cu caracter fundamentalist. Ei bine, toate semnalele ASCOR, în declarațiile oficiale pe care le-a făcut cu diferite ocazii (și aici nu mai este vorba de o opțiune „personală”), exprimînd identificarea între românism și ortodoxie, au caracter fundamentalist.

LIVIU MATEI: Problema trebuie pusă tot în termeni juridici. O biserică în curtea Universității ar însemna consacrarea statutului aparte al ortodoxiei în interiorul acestei universități și cred că aceasta este sursa neliniștii, nu faptul că studenții care se simt amenințați au ceva împotriva ortodoxiei. Vor să-și păstreze libertatea de a se manifesta sau de a nu se manifesta ca ortodox sau a se manifesta ca aparținînd altei confesiuni.

CRISTIAN PREDĂ: De multe ori se afirmă că totalitarismul a fost un atac la adresa vieții private. E adevărat, dar cred că mai importantă a fost distrugerea totală a vieții publice. Felul în care arată spațiul public din '90 încace ne ține la o distanță foarte

mare de felul în care arată el în democrațiile occidentale. E adevărat că după '90 fenomenul religios a tîns să acapareze spațiul public. Un lucru asemănător se întîmplă și în Universitate. Se organizează rareori în aula Universității dezbateri pe alte teme. Problema este dacă Universitatea și spațiul pe care îl reprezintă ea pot să tolereze asemenea discuții pe teme religioase. Cred că nu trebuie să le tolereze. Ministerul Educației Naționale ar trebui să participe direct la această dezbateri și să afirme rîspicat o poziție, în fond, aceea a guvernului.

RENATE WEBER: Universitatea, bucurîndu-se de autonomie universitară, este îndreptățită să-și reglementeze intern felul în care se manifestă studenții și profesorii. Iar cei care vin la Universitate știu acest lucru. Nu le place, se pot îndrepta spre alte universități.

VICTOR IANCU: Se pune problema dacă icoanele din sălile de cursuri și din alte locuri ar trebui eliminate sau nu. Părerile mele e că nu. Aceste icoane nu sînt ortodoxe, ci creștine. Toate religiile din Europa sînt creștine.

S-a ajuns la un proces public al Bisericii

ANDREI CORNEA: Dar unele culte nu au icoane, de exemplu, reformații.

VICTOR IANCU: Avînd în vedere că 45 de ani nu a fost voie să existe nici un fel de icoană, poate că este și un fel de revanșă. Cine nu este credincios și intră într-o sală unde este o icoană, să nu se uite la ea. Dacă Senatul dintr-o universitate va hotărî să se scoată icoanele, este dreptul său și nu se va întîmpla nimic. Dacă dai voie să se construiască o biserică ortodoxă, în mod normal trebuie să permiți acest lucru și greco-catolicilor, apoi altora. Dar pot exista cazuri speciale, de exemplu, Universitatea din Craiova. În Oltenia peste 95% din cei credincioși sînt ortodocși. Universitatea are spațiu pentru a permite construcția, dacă Senatul hotărâște. Trebuie să luăm lucrurile diferențiat, de la caz la caz.

ANDREI CORNEA: Dacă vrea domnul Vlăescu să-mi răspundă, aș vrea să știu dacă studenții ortodocși, fie că fac parte sau nu din Liga Studenților sau ASCOR, contestă caracterul secular al statului român, așa cum e el specificat în Constituție.

VIRGIL VLĂESCU: Nu pot răspunde în numele tinerilor ortodocși, pot s-o fac în nume personal. Nu am cum să contest acest lucru, trăiesc în România și respect legile și Constituția. Domnul Andreescu a declarat că este vorba de un exces al manifestărilor ortodoxiste în spațiul universitar. Din ianuarie pînă acum s-au desfășurat 3 întîlniri în aula Universității pe teme de spiritualitate creștină. Pentru asta ne-am adunat aici, să discutăm dacă este un exces? Nu, ci ca să interzicem complet desfășurarea oricărei manifestări de acest tip. Spațiul public este un spațiu deschis tuturor manifestărilor. Dacă în Universitatea București există discursuri culturale pe principii atee, de ce n-ar exista și discursuri culturale pe principii creștine? Nu cred că morala creștină e ceva indezirabil pentru orice om sănătos.

Toate manifestările care susțin degenerarea morală (inclusiv cele care promovează homosexualitatea) nu sînt interzise, în schimb manifestările noastre sînt interzise în spațiul public românesc. De aceea tinerii au ajuns la dezastrul spiritual de azi. Nu e un secret pentru nimeni că a scăzut nivelul educației, al culturii, al moralității. Pot argumenta: creșterea numărului de divorțuri, a ratei sinuciderilor și a violenței domestice. Noi ne-am întîlnit să discutăm dacă se pot desfășura manifestări de spiritualitate creștină în mediul universitar. Pînă la urmă s-a ajuns aproape la un proces public al Bisericii.

Senatul universitar nu poate lua o decizie contra unor principii constituționale

GABRIEL ANDREESCU: Revin la problema ridicată de domnul Iancu privind libertatea de exprimare și deciziile pe care le poate lua Senatul Universității. Universitatea București este spațiu public, o universitate de stat. Senatul nu poate lua o decizie contrară unor principii constituționale. Existența unor conferințe, a unor manifestări religioase nu se opune unor principii constituționale și Senatul poate decide că în spațiul universitar, din cînd în cînd, pot avea loc conferințe susținute de preoți, de teologi ortodocși. Așa cum pot să o facă și alte confesiuni. De ce în spațiul universitar, unde se discută despre naționalism, homosexualitate, societate informatică, nu s-ar discuta despre valorile creștine? Problema apare în momentul în care spațiul universitar este acaparat de manifestări religioase, confessionale mai precis. Adică, dreapta măsură a fost depășită. Mai există un nivel la care competența Senatului se oprește. Cînd se introduc simboluri ortodoxe sau catolice sau de alt gen într-o sală de curs, obligi pe toți studenții să studieze într-o atmosferă definită confesional, ceea ce este împotriva libertății lor religioase. Nu trebuie echivalat statul laic cu statul ateu. Statul laic este singurul compatibil cu o adevărată libertate religioasă. Domnule Iancu, ați spus să ne gîndim la cazul Olteniei: 95% sînt ortodocși. N-ar fi bine să ne gîndim acolo la o biserică ortodoxă? Din punctul meu de vedere, n-ar fi legal să fie o biserică ortodoxă într-o universitate de stat, exceptînd cazul în care această universitate are dimensiuni confessionale, sub egida ortodoxiei. Să nu uităm că universitatea nu are ca scop dezvoltarea și întărirea vieții confessionale.

ANDREI CORNEA: Existența unei biserici ortodoxe în spațiul universitar este un marcaj foarte puternic, confesional. Pot exista conferințe pe teme religioase, ca și pe alte teme, condiția este să nu se facă propagandă în mod fățiș. Mai e o chestiune de discutat, anume în ce măsură holul, care este public, unde intră toată lumea și care nu poate fi evitat, trebuie să fie ocupat, aproape violent, de o propagandă ortodoxă, chiar ortodox-naționalistă.

LIVIU ANDREESCU: Consecințele nefaste ale monopolului ASCOR pot fi limitate prin instituirea de către Universitatea București a unui cod de limbaj. Mă refer nu numai la termeni, ci și la un anumit tip de retorică, care să limiteze ceea ce se poate spune la astfel de conferințe. Lucrurile acestea s-au întîmplat, de exemplu, în 1978, în Statele Unite și de atunci astfel de coduri de limbaj au devenit comune.

Falsă optică asupra culturii

SOLOMON MARCUS: Cred că problema care se discută aici este parte a unei probleme mult mai cuprinzătoare, care ține de sănătatea unei culturi – în cultura românească, metabolismul între diferitele compartimente este bolnav. Și Universitatea București, unde lucrez de peste o jumătate de secol, și-a adus tributul ei. Ceea ce mă doare este că nici după '90 n-am putut vedea în Universitatea București dezvoltîndu-se acel dialog al religiei, filosofiei, științei, tehnologiei, artei, literaturii, care să dea acestor tineri capacitatea ca, din domeniul aparent restrîns în care lucrează, să aibă o vedere asupra întregii culturi. Cred că toate aceste conflicte își au obîrșia în această patologie. Se produce o falsă optică asupra culturii, în momentul în care nu ai o deschidere spre ansamblu.

Pagini realizate de ALICE TAUDOR

Aflăm din presă că Ministerul Educației Naționale analizează posibilitatea creării de locuri speciale în facultăți pentru tinerii romi. În acest scop se elaborează criteriile speciale pentru admitere. Ministrul Educației Naționale, Andrei Marga, personalitate cu orizonturi europene asupra rosturilor sociale ale educației, este conștient de faptul că, pentru a se încadra în societate, această minoritate trebuie să-și formeze o elită politică și intelectuală care s-o reprezinte. În planurile MEN se au în vedere facultățile de drept, administrație publică, studii politice. La Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj au existat și până acum 10 locuri rezervate romilor, la specialitatea de asistență socială.

Se știe că minoritatea romilor se aseamănă cu un trunchi de piramidă – nu are vîrf. Această populație se caracterizează printr-un procentaj ridicat de analfabeți, mulți absolvind cu greu doar cîteva clase. În comparație cu alte etnii foarte puțini au studii medii, iar și mai puțini studii superioare. Ca și în cazul altor populații, există o corelație strînsă între nivelul educațional și situația economică: o mare parte a romilor trăiește în sărăcie și în mizerie. Această situație este dăunătoare nu numai pentru ei, ci și pentru întreaga societate, căci sărăcia și lipsa educației școlare și a pregătirii profesionale conduc la creșterea criminalității.

Contrar concepțiilor rasiste, nici eșecul școlar, nici cel economic sau cel moral-cetățenesc nu sînt înscrise în cromozomii unei populații. În programul ereditar al romilor este fixat doar culoarea pielii și a părului, dar acest fapt constituie pentru ei un handicap, din cauza prejudecăților: la căutarea unui serviciu sînt întîmpinați cu neîncredere și, în majoritatea cazurilor, refuzați; la reducerea personalului ei sînt primii concediați. Situația devine tot mai dramatică, avînd în vedere pauperizarea relativă a romilor concomitent cu creșterea ponderii lor demografice.

Situația nefavorabilă în care se află romii în prezent se datorează unor cauze istorice. Începînd din secolul al XIV-lea, în Principatele Române romii au devenit robi pe moșile domnești, mînăstirești și boieresti. Ei puteau fi vinduți sau oferii cadou; soții puteau fi despărțiți, copiii luați de la părinți. Cei care preferau libertatea duceau o viață nomadă primitivă, cea a privațiunilor și a nesigurantei. Pe la mijlocul secolului trecut, robia a fost desființată, dar romii nu au fost improprietăți, continuînd să rămînă marginalizați, situație care a continuat pînă în prezent. Romii trăiesc răspîndiți prin sate și orașe, ei nu constituie comunități compacte, fiind

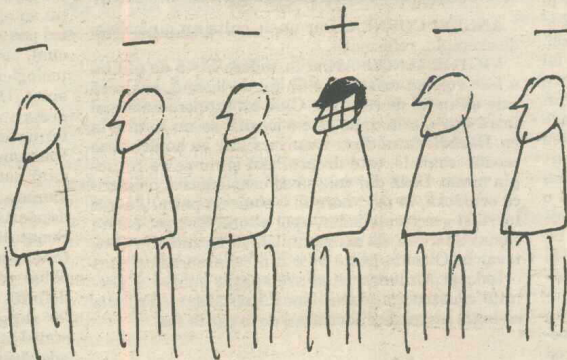
Discriminare pozitivă

● Situația romilor este dăunătoare nu numai pentru ei, ci și pentru întreaga societate ● Discriminarea pozitivă: locuințe, locuri în învățămînt și în servicii ●

peste tot minoritari. Cu excepția unor experiențe sporadice, ei nu au învățămînt, presă și cărți în limba maternă, nu au preoții și bisericile lor. Limba proprie o vorbesc numai în familie și între ei, iar mulți au și uitat-o; s-au asimilat din punct de vedere lingvistic, dar nu s-au integrat social și economic. Acest handicap economic și cultural, precum și dispersarea teritorială fac ca minoritatea romilor să nu aibă suficientă forță de coeziune; ei se ceartă între ei în loc să-și unească forțele pentru a putea progresa.

Din această situație defavorizată ei nu se pot ridica prin propriile forțe:

S-ar impune și un ajutor material masiv, cum ar fi construirea de locuințe pentru cei fără adăpost sau care locuiesc în cocioabe, dar pentru o acțiune de o asemenea anvergură lipsesc fondurile. Astfel, rezervarea unor locuri pentru romi în învățămîntul superior este minimul pe care putem, și chiar sîntem obligați moral, să-l facem. O actualitate bine pregătită – oricît ar fi de puțin numeroasă la început – i-ar putea reprezenta pe cei din rîndurile cărora s-a ridicat, ar putea lupta mult mai eficient pentru drepturile și interesele lor și totodată ar putea transmite spre confrăți cerin-

părinții săraci nu pot asigura copiilor educația necesară și, prin urmare, aceștia vor rămîne tot săraci; un asemenea cerc vicios nu poate fi rupt decît prin ajutor venit din afară, din partea statului și a organizațiilor neguvernamentale. Pentru a ieși la lîm, această populație, care a suferit și suferă de o cruntă discriminare negativă, are nevoie de sprijinul întregii societăți, de discriminare pozitivă. Dincolo de considerentele umanitare – sau, dacă vrei, creștinești – societatea este profund interesată în rezolvarea acestei probleme, căci prevenirea situațiilor care duc la criminalitate este oricum mai puțin costisitoare decît consecințele încălcării legilor, urmărirea și judecarea infractorilor, susținerea penitenciarelor etc., nemaivorbind de imaginea țării în strălătate.

țele societății în care ei trebuie să se încadreze.

Dar discriminarea pozitivă nu ar trebui să se limiteze la învățămîntul superior; o populație are nevoie și de cadre medii. Mă gîndesc în special la pregătirea de învățători, profesori, asistente medicale, îngrijitoare de copii din rîndul romilor, care ar avea mai multă putere de convingere în privința necesității de a învăța, de a cunoaște și de a respecta normele igienice și ale planificării familiale etc.; s-ar impune facilități și în privința pregătirii pentru alte profesii. Iar dacă în SUA una din căile de ridicare socială a afro-americanilor a fost și este îmbrățișarea carierei militare și polițienești, ce ne împiedică – în afară de prejudecăți – să oferim anumite avantaje tinerilor romi la angajarea în astfel de servicii? Un polițist rom ar pu-

tea să aibă influență mai mare asupra conaționalilor săi.

Unii se pronunță din principiu împotriva discriminării pozitive. Ei spun că astfel ar fi știrbită egalitatea dintre candidați, unii beneficiind de „privilegii”. În realitate, o anumită discriminare pozitivă restabilește egalitatea în șanse a aceluia care pornesc cu dezavantaje. În familie, pentru un copil bolnav, se cheltuiește mai mult decît pentru unul sănătos; se acordă atenție sporită celui mai mic față de cel mai mare. S-ar putea obiecta că această diferențiere este individuală, iar un tratament special pe bază etnică ar însemna un drept colectiv, noțiune departe de a fi unanim acceptată. Or, în numeroase domenii există discriminări pozitive cu caracter colectiv, pe care nu le refuză nimeni. În sport se organizează concursuri speciale pentru sexul slab, pentru juniori și alte categorii de vîrstă, iar mai nou chiar și pentru handicaparii motorii, pentru ca și ei să se poată bucura de victorii sportive. Toți pensionarii beneficiază de reducere la mijloacele de transport, deși unii au pensii mari. Exemplele ar mai putea continua. Numărul locurilor în școli și în servicii, care ar fi astfel ocupate „preferențial” de romi, este nesemnificativ față de numărul total al locurilor, astfel încît șansele membrilor populației majoritare nu ar fi prejudiciate. Împotrivirea față de discriminarea pozitivă ascunde, de fapt, o atitudine etnocentrică, xenofobă. Dovadă este faptul că cei ce se opun cu maximă vehemență ideii de discriminare pozitivă cer un asemenea sprijin special pentru românii „minoritari” din Secuime: o clasă sau chiar și o școală pentru un singur copil român, susținerea unei biserici ortodoxe pentru doar cîteva enoriași etc. Aceste doleanțe ar fi justificate dacă situația economică a țării ar putea asigura același sprijin pentru toți minoritarii care sînt într-o situație similară; statul nu poate fi pentru unii mumă și pentru alții ciumă. Dar aceasta este o problemă vastă și mai complicată; acum este vorba doar de minoritatea care se află în situația cea mai grea și care ar trebui să fie ajutată cît mai repede. Romii nu reprezintă o concurență reală pentru majoritari, mai ales în ocupațiile care cer studii; ei nu au un stat al lor care să poată fi acuzat de atitudine neprietenească; ei sînt într-un impas din care nu pot ieși prin forțe proprii. Datoria morală coincide deci cu interesul întregii societăți ca romii să fie ajutați, măcar în privința accesului la studii.

FEY LÁSZLÓ
29 ianuarie 1998

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREȘTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

The Wooden Architecture of Maramureș
cu fotografii de Dan Dinescu

MARAMUREȘ

NOUȚĂȚI ÎN LIBRĂRII

Tipuri mentale
O încercare de înțelegere a conștiinței
în colecția Science Masters

Știința comunicării
în seria Tratatate / Referințe

ANDREI CORNEA

Oameni onorabili

Există rasism în România?

Pe data de 21 aprilie, a avut loc la Strasbourg o conferință de presă a organizației *Amnesty International*. Aceasta a prezentat un raport destul de întunecat asupra respectării anumitor drepturi ale omului în România. Mai ales au fost amintite tratamentele discriminatorii, bătăile și chiar torturile la care sînt supuși de către poliție de obicei membrii unor minorități etnice - romi - sau sexuale - homosexuali. Multe dintre aceste fapte sînt bine cunoscute, fie că au apărut în presă sau la televiziune (inclusiv TVR), fie că au fost denunțate de alte organizații, precum APADOR-CH, ori, recent, iarăși, de un raport difuzat de Ambasada SUA la București. *Amnesty International* este, pe de-altă parte, o organizație cu o mare autoritate, care nu s-a sfîșit și nu se sfîșiește să critice țări dintre cele mai puternice și mai influente. Ea poate desigur greși sau exagera, ca orice instituție omenescă, dar reacția extrem de iritată a autorităților românești, cit și a unor organe de presă a fost ridicolă și chiar mărit, în loc să micșoreze, suspiciunile.

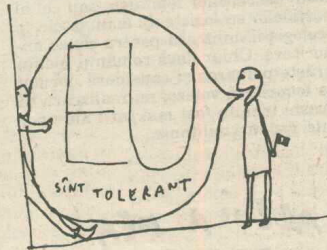
Proteste ale acestor voci, că anumite cazuri au doar un caracter izolat, nu mulțumesc decît pe cei care nu vor să vadă realitatea: în fapt, în România există un rasism nedeclarat îndreptat împotriva romilor, atitudine ce are caracter de masă și care este asumată cu mai multă sau mai puțină discreție de poliție și justiție și promovată adesea de *mass-media* private sau publice.

Că așa stau lucrurile telespectatorii au putut să-și dea seama chiar din *Jurnalul TVR* care transmisesse, colorată cu indignare „patriotică”, știrea privitoare la raportul lui *Amnesty International*: într-un reportaj din cuprinsul aceleiași emisiuni, se prezenta faptul că, într-o familie de romi, un băiat de șase ani a încercat să-și înjunghie sora mai mare. Apoi, într-un alt reportaj, relatîndu-se despre o serie de furturi de găini și porci din mai multe comune, furturi ai căror făptași nu fuseseră prinși, s-a menționat totuși că poliția crede că autorii delictelor sînt „țigani dintr-un sat din apropiere”. În primul caz de mai sus, indicîndu-se rasa sau etnia familiei, s-a sugerat că asemenea turpitudini nu pot avea loc în familii românești; în cel de-al doilea, a apărut evident mai întîi că poliția acționează discriminatoriu și că acuză, fără probe suficiente, pe romi ca o chestiune de principiu, iar apoi că televiziunea publică preia senină, învestind cu autoritate, asemenea acuzații, uitînd nu numai de prezumția de nevinovăție, dar și de etica jurnalistică.

În ziarul *Adevărul* din 22 aprilie, după ce pe prima pagină d-l Adrian Ursu se indignază de ceea ce, în numele lui *Amnesty*, au comunicat „doi imberbi europeni” (sic!), dar se și felicita pentru faptul că a luat sfîrșit „șantajul monitorizării” din partea Consiliului European, pe ultima pagină, d-l Bogdan Chiriac vrea să afle de la ambasadorul Austriei la București de ce ministrul de Interne austriac a cerut Ungariei să introducă vize pentru cetățenii români. Fiește, sîntem cu totul împotriva unei astfel de măsurii, care, pe de-o parte nu ar rezolva problema, iar, pe de-alta, ar constitui un tratament discriminatoriu pentru cetățenii români. Cum vede însă problema discriminării d-l Chiriac? „Cu

discriminare” - am zice: într-adevăr, cînd i se spune că Austria este îngrijorată de numărul mare de delincvenți cetățeni români, soșiți în Austria prin Ungaria, d-l Chiriac întreabă insidios: „Să înțelegem că românii sînt mai predispuși la crimă decît alte popoare?”. Ambasadorul neagă, dar invocă statisticile. Jurnalistul revine: „Printre cetățenii români sînt persoane aparținînd minorităților din România? Țigani de pildă?”. Ambasadorul replică ferm: „Nu știu, noi ne uităm la pașapoarte, nu la culoarea pielii”.

Cred că dacă autoritățile austriece s-ar uita într-adevăr la culoarea pielii și nu la proveniența pașaportului atunci cînd acordă o viză, d-l Chiriac, și alții asemenea lui (cum ar fi d-l Horia Alexandrescu, pentru care a fost vorba, la

Strasbourg, despre „un așa-zis raport” „împins în față” pentru discreditarea nației, *Cronica Română*, 23 aprilie), ar fi foarte mulțumiți. Ei resping cu indignare și pe drept orice discriminare negativă la adresa românilor, în raport cu ungurii sau cu cehii, dar ar accepta imediat o discriminare pozitivă a românilor „albi” în raport cu românii „colorați”. Nu-i asta rasism? Iar dacă astfel de relații și de interviuri apar la Televiziunea Națională și în cel mai important cotidian al țării, iar indignarea față de raportul lui *Amnesty International* e împărtășită chiar și de oficialii români, să ne mai mirăm că huliganii de pe stadioane zbiră: „o sută de mii de ciori - soluția Antonescu”?

„Virtuțile” intoleranței sînt indivizibile

Foarte puțin se vorbește despre rasism în societatea românească (a făcut-o totuși, admirabil, Mircea Mihăieș, în *România literară* nr. 15). Românilor le place să creadă despre sine că sînt profund toleranți și că diferitele „accidente” ale istoriei sînt întîmplări și că rețorurile ce li se mai aduc sînt calamități. Și totuși, intoleranța sub diferitele ei aspecte rămîne masivă și îngrijorătoare.

Și nu mă refer acum în mod special la anumite partide considerate extremiste sau ultra-șovine, parlamentare sau extra-parlamentare. Reduse la propria lor dimensiune, aceste partide nu vor reprezenta niciodată mai mult decît o minoritate, gălăgioasă poate, dar incapabilă, singură, să pună în pericol democrația. Spun „singură” fiindcă problema este că aceste grupuri primesc aliați voluntari sau involuntari din partea unor grupuri, personalități, jurnale ce reprezintă *curențe principale* ale societății românești, considerate în mod curent drept democratice.

Evident, luările de poziție rasiste, antisemite, șovine sosite din *curentul principal* sînt mai atenuate, mai nuanțate și mai ales sînt parțiale. Dar aceasta nu le inocentează. Cutare, precum d-l Cristian Tudor Popescu, este liberal în economie, dar cu simpatii antisemite, așa cum arată elogiile sale la adresa lui Roger Garaudy, condamnat pentru antisemitism în Franța și Elveția. Recent, același jurnalist a scris și un articol de un sexism extrem și scandalos, împotriva căruia a protestat, pe bună dreptate, d-na Mihaela Miroiu, în „22”.

Altceineva, precum senatorul Pruteanu (dar și, surprinzător, d-l Alex. Ștefănescu), este împotriva anumitor drepturi ale minorităților în învățămînt și administrație, dar detestă, chipurile, la modul general, șovinismul. Altceineva (și am dat mai sus unele exemple) este în favoarea drepturilor omului, dar numai în principiu, altminteri e revoltat pe „șantajul de la Strasbourg” și crede în teorii conspiraționiste. Altceineva (precum Octavian Paler) e pentru democrație, dar îl detestă pe așa-zisii „europeni de nicăieri”.

Or, ar trebui știut că „virtuțile” intoleranței sînt indivizibile și că formele atenuate le prevestesc aproape întotdeauna pe cele virulente, atunci cînd reacția organismului social este anemică. Nu te poți declara „democrat” în general, ori „liberal” în general etc. atîta vreme cît te poltinești în cazul particular. Rasismul, șovinismul, antisemitismul, sexismul se compun din „cazuri”, fiindcă oamenii înșiși, care îndură efectele lor, sînt „cazuri” și nu entități generice, transpersonale.

La toate acestea ar trebui, desigur, adăugată și ofensiva recentă a Bisericii Ortodoxe, extrem de conservatoare în concepții, ostilă în fapt statului secular și neutru, care susține o organizație fundamentalist-ortodoxă precum ASCOR și care, acum, dorește să-și spună cuvîntul direct și în politica țării. Cum va un „caz izolat” și aceasta?

Difuzorii voluntari ai extremismului

Sînt convins că mulți vor spune că exagerez și că trec cu prea multă ușurință peste diferențe și nuanțe. Într-un fel, aceștia au dreptate. Dar mi-am propus să privesc din perspectiva multor oameni obișnuiți, a multor tineri mai ales, care nu fac, de obicei, distincții fine și nu acordă credit nuanțelor. Ei pot, desigur, să nu se împace cu limbajul, atacurile etc. din *România Mare*, dar, totuși, mulți dintre ei sînt conduși să admită că, în fondul lucrurilor și trecînd peste exagerări, asemenea publicații ar putea avea ceva dreptate. Cum se produce o asemenea persuasiune? Simplu:

Este Vadim împotriva ungarilor? Este și, poate, merge prea departe - spun ei. Dar s-ar părea că și Pruteanu, care este un om *onorabil*, prezent zilnic la TVR și cu rubrică permanentă în *Dilema*, este împotriva lor. Este Vadim împotriva țiganilor? Desigur; dar, iată că și Televiziunea Română sau ziarul *Adevărul* par să adopte uneori formule rasiste, iar ele sînt instituții onorabile, firește. Conspiră evreii, ori francmasonii, ori alte „organizații secrete”? Așa susțin publicațiile extremiste; dar nici susținătorul lui Roger Garaudy în România nu-i departe de astfel de teorii, or, el este redactor-șef la două publicații importante, democratice, deloc marginale și o prezență continuă la Pro TV; om *onorabil* și el, nu-i așa? Sînt homosexualii, iehoviști, ori ateii (sau numai scepticii) o plagă? Așa se spune de către unii și aceștia sînt, poate, extremiști. Dar o spune și Biserica Ortodoxă și există vreo altă instituție mai *onorabilă*? Sînt anumite instituții precum Consiliul European, FMI, *Amnesty International* etc. împotriva României? O pretînd nu numai gazete periferice a căror măturie ar putea fi respinsă, cărți dubioase ce zac dolidora pe tarabe, dar lucrul este sugerat, fie și indirect, fie de voci ce aparțin, instituțional, *curentului principal*. Mă refer, de pildă, la un serial conspiraționist transmis săptămîni în șir de Televiziunea Română, studioul teritorial Cluj și a căruia idee centrală era că un număr foarte limitat de organizații secrete piramidale conduc lumea. Problema nu e că, să zicem, Pavel Coruș scrie astfel de povești, ci că ele sînt difuzate de către televiziunea publică, cu autoritatea sa de instituție, orice s-ar spune, *onorabilă*!

Afirm, prin urmare, că, dacă extremismul politic sau ideologic, de orice specie, mai reprezintă un pericol pentru România, aceasta nu se datorează numai propriilor sale forțe și nici măcar și nici numai actualiei conjuncturi economice sumbre, care i-ar facilita ascensiunea. Pentru ca extremismul să-și facă lucrarea propagandistică și să contamineze o majoritate, el pretinde a avea *agenți și înainte-mergători*, care să-i formeze o atmosferă favorabilă și receptivă. El are nevoie de difuzori voluntari, aparținînd *curențelor ideologice și politice principale*, asociați unor instituții respectabile și respectate, ce dețin, mai ales în ochii oamenilor obișnuiți și ai tineretului, multă autoritate și credibilitate.

Mai ales, deci, el are nevoie, în acest rol, de oameni care par, sau chiar sînt, prin sine, ori prin poziția ce o ocupă în viața publică, ori prin instituția pe care o servesc, foarte *onorabili*. Sau nu sînt?

NEMIRA

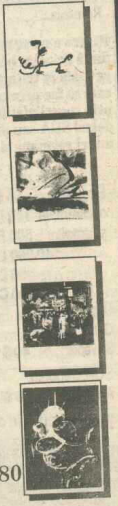
Emil Brumaru
DINTR-O SCORBURĂ
DE MORCOV
(Versuri)

Mihai Ursachi
NEBUNIE ȘI LUMINĂ
(Versuri)

Luca Pițu
LA CAFENEAUA
HERMENEUTICĂ

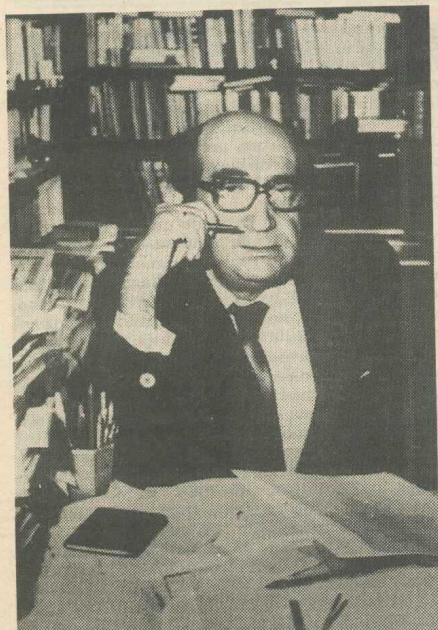
Ion Creangă
POVEȘTEA POVEȘTILOR
Mircea Nedelciu
POVEȘTEA POVEȘTILOR GEN. 80

Comenzi: C.P. 26-38 București

Polemici și revizuirii

Z. ORNEA, directorul editurii Minerva

Ca editor al lui Tudor Vianu, unde vă situați în polemica născută după sărbătorirea centenarului său?

Trebuie să precizez că nu sînt editor al lui Tudor Vianu, ci redactor, apoi director la editura Minerva, care a publicat ediția Tudor Vianu. Editorii au fost un grup de foști ucenici ai lui Tudor Vianu, astăzi mari personalități, fiecare dintre ei. E vorba de Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu, Gelu Ionescu și George Gană, care au inițiat ediția Tudor Vianu și au izbutit să o ducă la capăt, încheind-o cu volumul 14. Noi am mai publicat, în ultimii ani, 3 volume de corespondență primită de Tudor Vianu (ultimul a apărut chiar săptămîna trecută). De astă dată ediția a fost îngrijită de fiica scriitorului, Maria Alexandrescu-Vianu, și de nepotul cărturarului, Vlad Alexandrescu. Cred că această polemică, iscată de așa-zisul colaboraționism al lui Tudor Vianu, e o componentă a unui întreg proces pe care îl trăim de cîțiva ani încoace și care pune, de fapt, la îndoială personalitatea unor mari figuri ale literaturii și culturii române. Sigur, avem datoria – eu sînt și biograf și știu asta – să spunem tot despre o personalitate sau alta. Important e ca în tot acest proces de dezvăluire să nu pierdem din vedere esențialul: personalitatea excepțională a acestor mari valori. Eu nu cred că Tudor Vianu a fost un colaboraționist. Pentru generația mea, care acum e sexagenară (eu am intrat în Facultatea de filosofie în 1951), Tudor Vianu, Călinescu și Ralea păreau, dimpotrivă, niște personalități rezistente față de regim fără de care nu cred că noi, ca intelectuali, am fi fost așa cum sîntem. Cel mai probabil este, cred, că n-am fi fost deloc.

Tudor Vianu a fost una dintre conștiințele tutelare ale generației noastre și nimeni nu poate înțelege astăzi ce a însemnat, în perioada 1950, un curs de literatură universală ținut de Tudor Vianu.

Vianu, un om al timpului său

În Sahara aceea spirituală de atunci, el era o adevărată lumină, care aducea ceva din fizionomia reală a vechii universități românești. Mă întreb, acceptînd ideea că el a făcut compromisuri, dacă era mai bine, pentru generația noastră și pentru cultura română de atunci, ca Tudor Vianu, ca și Călinescu și Ralea, să fi refuzat compromisul și să fi infundat pușcăriile. Pentru că aceste personalități, alături de alții, au avut meritul de a salva ce se mai putea salva din cultura română în acea epocă. Am recitat zilele acestea în volumul 3 (1973) din ediția Vianu, îngrijit de Matei Călinescu, acele texte care ar putea fi bănuite de colaboraționism. Există acolo cîteva compromisuri, dar sînt minime în raport cu ceea ce se scria în anii '50 și chiar la început de '60, încît nu prezintă importanță. A fost un om al timpului său Vianu, a trecut prin strunga acelor ani și eu cred că a găsit modalitatea cea mai potrivită de a se păstra ca un intelectual adevărat, un cărturar care-și călăuzea elevii, care și-a creat discipoli, iar volumul al 3-lea, publicat acum de editura Minerva – și care adună corespondența primită de Vianu tocmai din 1950 pînă în 1964, cînd a murit –, de-

monstrează ce personalitate importantă era pentru colegii lui de generație și pentru cei tineri. Toți se adresau lui Tudor Vianu așteptînd lumina unei nădejdi de la el și chiar ajutoare efective, pentru a se salva, în condițiile precare de atunci. Să nu uităm că Vianu a fost acela care a depus mărturie, chiar în acei ani, în procese ale unor oameni care fuseseră arestați de Securitate. A avut acest curaj și eu cred că, punînd în balanță toate aceste lucruri și știînd bine ce înseamnă opera lui Tudor Vianu în cultura românească, nu cred că e bine și nici adevărat să punem accentul pe elementele de compromis pe care le-a făptuit, incontestabil, ci pe ceea ce a făcut bine în acea epocă. Și a făcut un bine imens. Încît, din acest proces de decantare, cred că personalitatea lui Tudor Vianu iese puternică și invulnerabilă.

Cum vedeți afirmația pe care a făcut-o Bujor Nedelcovici în legătură cu „dreapta” lui Tudor Vianu, cînd se afla la Gîndirea, urmată după război de o alunecare a sa la stînga?

Am citit și eu intervenția colegului nostru Bujor Nedelcovici. Cred că este nedreaptă și se datorează în bună măsură inocenței lui Bujor Nedelcovici, care nu știe ce a însemnat extrema dreaptă. Este foarte adevărat că Tudor Vianu a fost redactor la Gîndirea, într-o vreme cînd Gîndirea avea doar o cronică mărunțică, exprimînd – în afara unor esuri ale directorului – opiniile extremei drepte, iar conducătorul revistei, Nichifor Crainic, avea și două publicații, evident de extremă dreaptă, *Calendarul* și *Sfarmă Piatră*. Tudor Vianu mai are în contencios și faptul că făcea parte din partidul lui Octavian Goga, acest partid care era de dreapta și nu de extremă dreaptă, devenind astfel atunci cînd, după 1935, s-a făcut fuziunea cu Liga Apărării Național-Creștine a lui A.C. Cuza, formînd Partidul Național Creștin. Tudor Vianu, după unele informații, neverificate suficient, ar fi rămas atunci în partid din cauza îndatoririi sale morale față de Goga, care îi era prieten și l-a ajutat pe Tudor Vianu să devină membru corespondent al Academiei Române. Faptul că el a făcut parte din direcția Gîndirii, mai ales a gîndirismului, și din partidul lui Goga nu e o dovadă că el ar fi fost un gînditor de extremă dreaptă: nu există nici un text al lui Tudor Vianu care ar demonstra asta. Am citit la începutul anilor '90, cînd am scris cartea mea despre extrema dreaptă în anii '30, toate aceste publicații și n-am găsit în ele niciodată un punct de vedere care să consune cu doctrina extremei drepte și care să poarte semnătura lui Tudor Vianu. Încît această acuzație care i s-a adus lui Tudor Vianu este, să mi se ierte expresia dură, o aberație. Tudor Vianu a fost un democrat prin ținută, prin atitudine, prin ceea ce a scris și ideea că el a trecut de la extrema dreaptă la extrema stîngă este iarăși o apreciere inadecvată, pentru că, chiar cu acele mici compromisuri pe care Tudor Vianu le-a făcut ca ambasador la Belgrad, ca director al Teatrului Național, apoi ca reprezentant al României la UNESCO, nu reprezintă în nici un fel situația lui pe pozițiile extremei stîngi.

Din volumul recent al lui Stelian Tănase se înțelege că, după ieșirea din închisoare, Constantin Noica a făcut poate un pact, a devenit un fel de agent de influență, în schimbul unei oarecare libertăți intelectuale, în schimbul posibilității de a fi maestrul unor noi generații. Care ar fi măsura cu care trebuie apreciat Noica?

Nu trebuie să operăm cu două măsuri. Unii dintre colegii noștri îndreaptă bateriile numai spre cei care au colaborat cu regimul comunist, absolvînd cu totul acele personalități care au colaborat în anii '30 cu extrema dreaptă. Trebuie operat cu o singură măsură și în aceste condiții nu trebuie neglijat nici colaboraționismul de extremă dreaptă al unor personalități din epocă, precum Mircea Eliade, Nae Ionescu, Cioran, Constantin Noica și încă destui alții.

Discipolii de la Păltiniș au făcut maestrului lor un imens serviciu

Eu nu cred că Noica a patizat cu diavolul în anii regimului comunist. Pur și simplu, punctele sale de vedere, care erau sechele ale opțiunilor sale din anii '30, se întîlneau cu naționalismul ceaușist al anilor '80 sau din a doua jumătate a anilor '70. Din această întîlnire de puncte de vedere, s-a născut faptul că Noica a putut publica și a putut să creeze cea extraordinară școală care s-a numit „Școala de la Păltiniș”.

A avut un rol extraordinar și îndrăznesc să spun că, de fapt, discipolii săi păltinișeni, bucurîndu-se de învățătura lui Noica, i-au adus un serviciu imens: l-au salvat, ei, de tentația lui de a se îndrepta spre protocronism și spre ceea ce erau cercurile de dreapta și extremă dreaptă, oricum naționaliste, din spiritul public literar, cultural al anilor '80.

Cum interpretați disputa creată în jurul publicării volumului *Miturile fundamentale ale poliției israeliene*, de Roger Garaudy, la noi, cînd el a fost pedepsit în propria țară pentru puncte de vedere exprimate aici?

Am văzut pe o tarabă cartea lui Garaudy. N-am citit-o, și ca istoric literar n-ar trebui să mă pronunț asupra unor texte pe care nu le-am citit. Știu, însă, din lectura presei franceze, de ecoul negativ extraordinar iscat de cartea lui Garaudy. El nu pune la îndoială, se pare, realitatea Holocaustului, dar condamnă fructificarea exagerată a problemelor legate de Holocaust. Am citit, nu fără surprindere, opinia prietenului meu Nicolae Manolescu, într-un editorial din *România literară*, care se intitula chiar așa, *Despre Holocaust și Gulag*, în care îi lua apărarea lui Garaudy. Nu cred că avea dreptate. Dar mai ales m-au surprins neplăcut două articole ale colegului nostru Dorin Tudoran, care veneau cam din același punct de vedere. Aici, ca și în problema colaboraționismului unor personalități din cultura românească, fie cu extrema dreaptă, fie cu comunismul, trebuie să avem o dreaptă măsură.

O lege care să condamne penal deopotrivă negarea existenței Holocaustului și a Gulagului

Eu nu zic, ferească Dumnezeu, că n-a existat nici Holocaust, nici Gulag. Dar a pune accent, acum mai ales, după ce a apărut în Franța *Cartea Neagră a comunismului*, exclusiv pe Gulag și pe conștientizarea oamenilor în legătură cu realitățile tragice ale Gulagului, nu trebuie să diminueze din interes și din atenție pentru tragicele realități ale Holocaustului. Văd aici o confuzie care se face și la noi, ajungîndu-se chiar la negarea Holocaustului. Și aceasta pentru că noi nu avem, așa cum au țările democratice occidentale, o lege care condamnă penal, cum i s-a întîmplat și lui Garaudy, pe acei care neagă sau diminuează realitatea Holocaustului. Ar trebui să se procedeze la fel și cu cei care neagă realitatea tragediei Gulagului.

Pentru că am vorbit despre revizuirea imaginii personalităților și ne aflăm astăzi într-un context profund modificat, credeți că este necesară și revizuirea textelor literare publicate în condițiile cenzurii comuniste?

Ar trebui să pornim de la opinia lui Lovinescu despre necesitatea revizuirii periodice, printr-o nouă lectură, a operelor literare – și nu numai. Pentru că, periodic, critica literară simte nevoia și are datoria unei noi lecturi și a verificării punctelor de vedere cu statut pînă atunci. Și acum e nevoie de o relectură a textelor, a întregii literaturii române scrise în perioada de după 1944. Eu cred că acele valori care au fost atunci valori vor rezista. Am recitat unele dintre cărțile care ținneau capul de afiș în critica literară și trebuie să spun că la aprecierile din epocă, atunci cînd s-au bazat pe criteriul estetic, nu vor fi multe de modificat. Cît privește textele publicate din opera clasicilor – aici lucrurile sînt mai complicate. Ca istoric literar și editor, știu că în edițiile critice ale scriitorilor fundamentali ai literaturii române cenzura a operat amputări.

Clasicii români cenzurați

Avem ediții aproape încheiate – așa da ca exemplu ediția Ion Ghica – care au fost mult cenzurate, pentru că toți scriitorii secolului al XIX-lea, mai ales pașoptiștii și unioniștii, au fost profund antiparișiști. Și toate opiniile lor de acest fel au fost cenzurate.

Am văzut cu surprindere, mai acum un an, o ediție din *Scrisorile către Vasile Alecsandri* ale lui Ghica, în care textele cenzurate apăreau și acum tot cenzurate, pentru că editorul, neprofesionist, nu s-a dus la sursă. Așadar, edițiile continuă să circule și să intoxice tineretul școlar de acum. Dar cred că și Vianu, la ediția despre care am discutat – și pe care o consideram încheiată – ar avea nevoie de niște

(Continuare în pagina 14)

